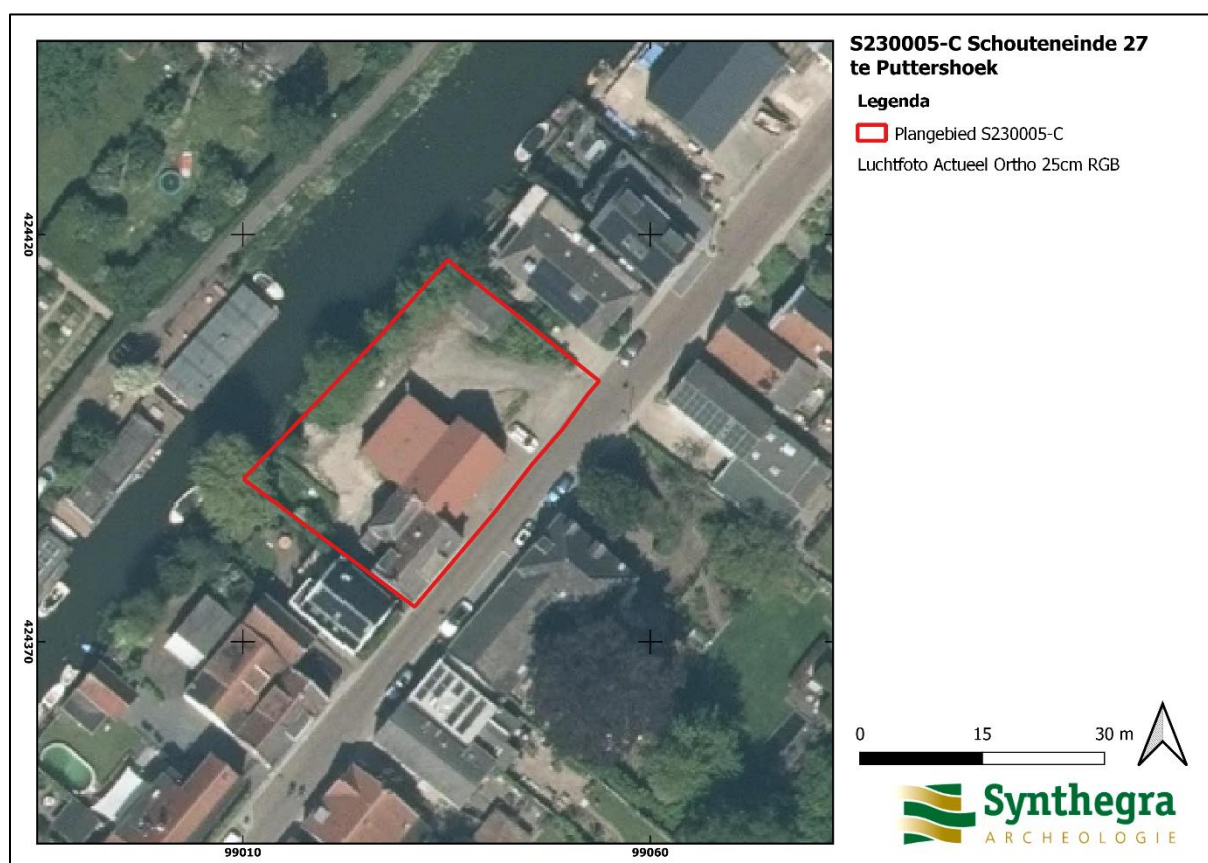

SCHOUTENEINDE 27 TE PUTTERSCHOEK, GEMEENTE HOEKSCHÉ WAARD

PLAN VAN AANPAK OPGRAVING – VARIANT ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING (DO - AB)

Opdrachtgever

Kubiek Ruimtelijke Plannen
Kerkewijk 156
3904 JJ Veenendaal

Projectleider

drs. M Stoll

Auteur

drs. M Stoll

Projectnummer

Synthegra Rapport S230005-C

Datum

28-02-2023

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

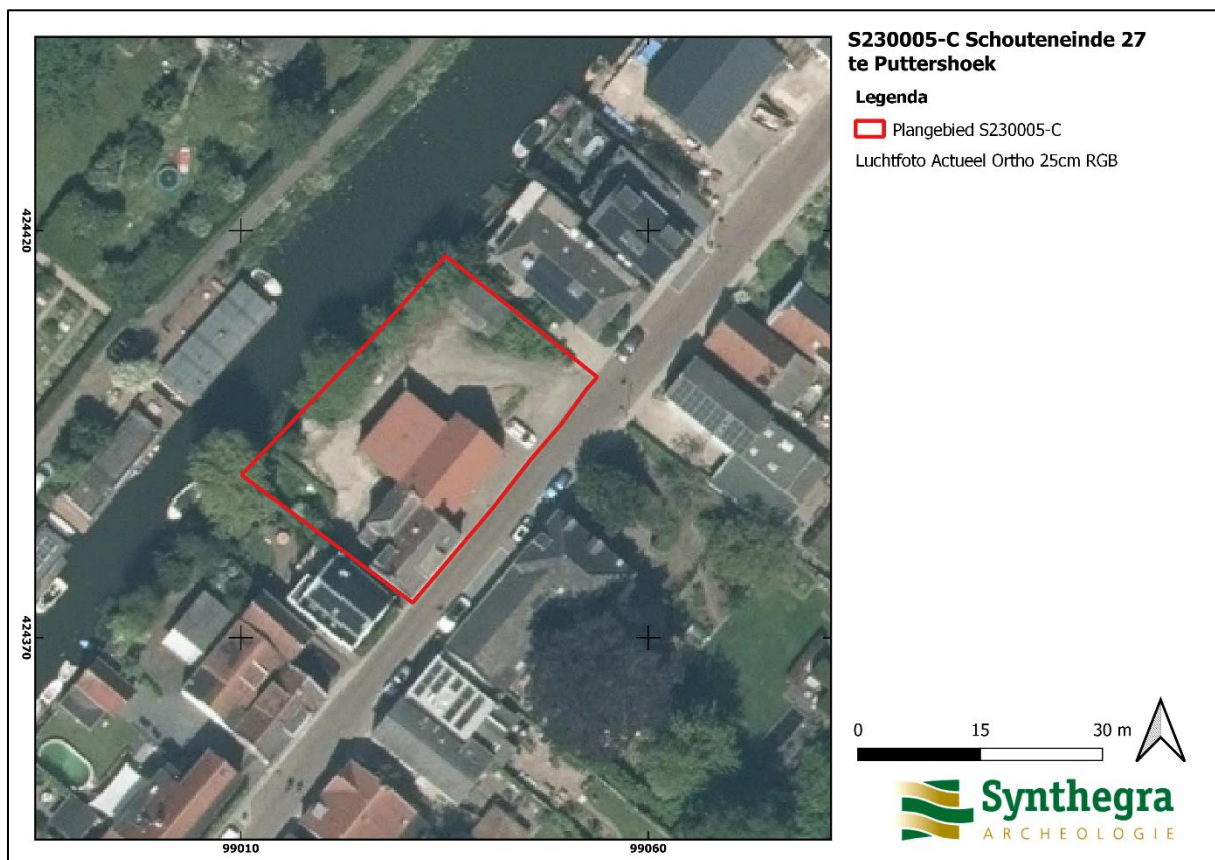
Projectnaam	Puttershoek, Schouteneinde 27
Provincie	Zuid-Holland
Gemeente	Hoeksche Waard
Plaats	Puttershoek
Toponiem	Schouteneinde 27
Kaartbladnummer	43F
x,y-coördinaten	Noord: 99043 / 424410 Oost: 99039 / 424387 Zuid: 99023 / 424378 West: 99021 / 424401 Centrum: 99031 / 424395
CMA/AMK-status	Het plangebied maakt geen deel uit van een AMK-terrein.
Archis-monumentnummer	Niet van toepassing
Archis-waarnemingsnummer	Niet van toepassing
Oppervlakte plangebied	Ca. 840 m2
Oppervlakte onderzoeksgebied	Ca. 840 m2
Huidig grondgebruik	woonerf

Voorblad: Overzicht van het plangebied, rood omkaderd, op de meest actuele Luchtfoto (2022) (bron: Pdok.nl)

1 Inleiding

1.1 Vooronderzoeken

In 2021 is door Synthegra B.V. een bureauonderzoek in combinatie met een verkennend booronderzoek uitgevoerd¹. Op basis van dit onderzoek is een intact archeologisch niveau geïdentificeerd, met mogelijke muur/funderingsresten. Er werd destijds geadviseerd om een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) uit te laten voeren. Dit onderzoek is in januari 2022 uitgevoerd². Er is tijdens het onderzoek aangetoond dat de gespecificeerde archeologische verwachting uit het bureauonderzoek en de resultaten van het uitgevoerde booronderzoek correct zijn. Er was op basis van dit voorgaande onderzoek reden om aan te nemen dat er archeologische resten uit de 19e eeuw en mogelijk ouder konden worden aangetroffen. Dit blijkt uit het onderhavige onderzoek. De muurresten die zijn aangetroffen duiden op een structuur die dateert aan het begin van de 19e eeuw en dat sluit aan met de bebouwing die is weergegeven op de kadastrale minuut uit omstreeks 1830. Zowel baksteenformaat als mortel sluiten aan bij deze periode. Het merendeel van de mix van het aardewerk dat bij de aanleg van de werkputten is gevonden, stamt ook uit deze periode. Verspreid door de ophogingslagen en in een greppel die onder de muurresten werd aangetroffen, zijn er echter ook oudere scherven aangetroffen uit de 17e/18e eeuw. Dit geeft aan dat er al eerder activiteit binnen het gebied was, dit is echter niet verder te duiden dan dit. In het zuidelijk deel van werkput 1, tegen de weg Schouteneinde, is ook nog een wisseling van ophooglagen aangetroffen (afval- en humeuze lagen). Deze behoren tot het dijklichaam

Afbeelding 1: Ligging van het plangebied in Puttershoek (Zuid-Holland).

¹ Ransijn (2021)

² Stevens (2022)

waarop de weg Schouteneinde is aangelegd. Deze bevinden zich boven het niveau dat uit ca. 1830 dateert en de ophogingslagen dateren dus uit de 19e of 20e eeuw.

1.2 Doel van het onderzoek

De doelstelling van een opgraving – variant archeologische begeleiding is het veiligstellen van archeologische waarden binnen het plangebied, zoals geformuleerd in hoofdstuk 4 van onderhavig Programma van Eisen (conform KNA versie 4.1 Protocol 4004 opgraven)³. In het plangebied zijn resten aanwezig behorende tot een greppel (gevuld met materiaal uit de 17^e en 18^e eeuwen), muurresten en uitbraaksleuven behorende tot een vlasschuur uit de 19^e eeuw, en ophogingslagen behorende tot het dijklichaam direct ten oosten van het plangebied (met materiaal van de 17^e tot de 19^e eeuw in de ophogingslagen).

1.3 Relatie met NOaA en/of andere onderzoekskaders

Het plangebied ligt in de archeoregio Zeeuws Kleigebied. Op basis van de verwachte vindplaatsen (voornamelijk de dijk), zijn de volgende vragen van de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA) en van de Provinciale Onderzoeksagenda Archeologie Zuid-Holland van toepassing:

- Hoe en wanneer zijn rivier- en zeedijken gebouwd en aangepast? (NOaA 2.0-vraag 86)
- Wat is de aard, ouderdom, ligging, functie en samenhang van structuren die samenhangen met waterbeheer? (NOaA 2.0-vraag 34)
- Wat vertellen de hedendaagse plaatsnamen ons over het landschap in het verleden in relatie tot de archeologische gegevens? In hoeverre correleert de historische indeling van de plaatsnamen met de archeologische gegevens? (Provinciale Onderzoeksagenda Archeologie Zuid-Holland, vraag 4I)

Afhankelijk van mogelijk aanvullende vindplaatsen die kunnen worden aangetroffen tijdens het opgraven, kunnen deze vragen worden aangevuld in het evaluatierapport.

1.4 Onderzoeksvragen

Bodemopbouw en genese

1. Heeft het onderzoek aanvullende informatie opgeleverd met betrekking tot de reeds bekende bodemopbouw? Zo ja welke, en welke betekenis heeft dit voor de archeologische waarde van het perceel?
2. Is in het gebied sprake van een intact bodemprofiel? Zo nee, wat is de oorzaak van de bodemverstoring?
3. Is er een cultuurlaag aanwezig? Zo ja, wat is er te zeggen over een datering, eventuele fasering, sporen van historische bodembewerking en de bodem waarop deze laag is ontstaan?
4. Wat is de dikte van de cultuurlaag en hoe verhoudt zich dat ten opzichte van het paleo-reliëf?
5. Welke post-depositionele processen hebben plaatsgevonden? In hoeverre is sprake van erosie, aantasting of verstoring van archeologische resten door dit soort processen?

³ SIKB, 2018.

Sporen, structuren en vondsten

6. Zijn in het onderzoeksgebied archeologische vondsten, sporen en/of structuren aanwezig? Zo ja:
 - a. Wat is de exacte aard, omvang, datering, gaafheid, conservering, karakter en inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten?
 - b. Wat is de functionele interpretatie van de aangetroffen vondsten, sporen en structuren? Zijn er vondsten, sporen of structuren aanwezig uit verschillende perioden?
 - c. Zo ja, is een relatie te leggen tussen deze verschillende fasen (continuïteit)?
7. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig binnen het plangebied? Wat is hun aard, datering, fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering), diepteligging en ruimtelijke verspreiding (zowel horizontaal als verticaal/stratigrafisch)
8. Indien er geen vindplaats is aangetroffen: welke verklaring is hier voor te geven?
9. Wat is de relatie van de vindplaats ten opzichte van andere vindplaatsen in de omgeving van het plangebied?
10. Hoe passen eventueel aangetroffen resten binnen het nu bekende beeld van de bewoningsgeschiedenis van het gebied?
11. Indien er een of meerdere vindplaatsen zijn aangetroffen: wat is de waardering van de vindplaatsen?
12. Zijn er aanwijzingen voor ambachtelijke activiteiten? En zo ja, wat is het karakter van deze activiteiten?
13. Wat zeggen de aangetroffen resten over de materiële cultuur en voedsel economie?
14. Hoe en wanneer zijn rivier- en zeedijken gebouwd en aangepast? (NOaA 2.0-vraag 86)
15. Wat is de aard, ouderdom, ligging, functie en samenhang van structuren die samenhangen met waterbeheer? (NOaA 2.0-vraag 34)
16. Wat vertellen de hedendaagse plaatsnamen ons over het landschap in het verleden in relatie tot de archeologische gegevens? In hoeverre correleert de historische indeling van de plaatsnamen met de archeologische gegevens? (Provinciale Onderzoeksagenda Archeologie Zuid-Holland, vraag 4I)

2 Uitvoeringsplan veldwerkzaamheden & overleg

De uitvoering van het gehele onderzoek dient conform de KNA versie 4.1 en onderhavig PvE te gebeuren. Ten eerste zal de sloop van de huidige bebouwing archeologisch begeleid moeten worden. Ten tweede zullen de werkputten voor de twee toekomstige woningen uitgegraven moeten worden. Dit gebeurt onder het protocol opgraven (4004) variant archeologische begeleiding. Leidend hierbij zijn de archeologische werkzaamheden, echter is de maximale verstoringsdiepte en -omvang van de civieltechnische werkzaamheden begrenzend. De gehele bouwput dient te worden onderzocht, niet allen de ontgravingen (funderingsstroken, poeren) ten behoeve van de bouw. Indien er archeologische resten dieper liggen dan de maximale verstoringsdiepte kunnen deze in situ bewaard. De archeoloog ter plekke geeft daarbij aanwijzingen aan de graafmachinist van de opdrachtgever om op 1, of meerdere niveaus archeologische vlakken aan te leggen. Deze vlakken beslaan de gehele breedte/lengte van de bouwput. De archeologen moeten vervolgens voldoende in staat worden gesteld om eventuele archeologische resten te documenteren en veilig te stellen conform KNA (opgraving). De initiatiefnemer moet er rekening mee houden dat de werken hierdoor kunnen worden vertraagd.

De archeologische begeleiding vindt plaats op de locatie van de huidige bebouwing, en de toekomstige werkputten van de te ontwikkelen woningen (zie afbeelding 3). De woning zal eerst bovengronds gesloopt worden. Een deel van de muren van de kelder stammen uit de 19e eeuw, en er zal moeten onderzocht tot welke hoogte deze reiken. Voor dat deze muren uit de 19e eeuw worden gesloopt, dienen ze te worden gedocumenteerd. Vervolgens kunnen alle bovengrondse delen van de bewoning gesloopt worden. Hierbij moet rekening gehouden worden met het feit dat een deel van de muren zich tegen het dijklichaam bevindt. De grond tegen deze muren mag niet zonder archeologische begeleiding worden geroerd. De hoogte van de muren die zonder archeologische begeleiding kunnen worden gesloopt kan dus variëren.

Voordat de ondergrondse delen van de kelder worden gesloopt, dient het eerst het deel van de toekomstige werkputten buiten de huidige bebouwing te worden onderzocht om risico op verstoring te verminderen. Het betreft hier een kleine oppervlakte, aangezien een deel van deze werkputten al is gedekt door de sleuven van het proefsleuvenonderzoek (zie afbeelding 5). Deze delen dienen veilig uitgegraven te worden, tot maximaal 1m -Mv vanwege het instortingsrisico. Mits er nog archeologische sporen aanwezig zijn onder het laatste vlak, dienen deze later uitgegraven te worden, na het verwijderen van de muren van de bestaande bewoning. Er moet niet door de kraanmachinist op het vlak gereden worden als er nog antropogene lagen aanwezig zijn in het vlak. Uitzondering hierop vormt het zuidoostelijk deel van de werkput van de noordelijke bewoning, waarbij een groot deel van het dijklichaam moet worden verwijderd. Mits het instortingsgevaar te groot is, kan de noordoostelijke muur van het huis verwijderd worden.

Na het uitgraven van het eerste deel van de werkputten buiten het huis, dienen de westelijke delen van het huis (tegen de dijk) verwijderd te worden. Dit wordt stapsgewijs gedaan, van het noordoosten naar het zuidwesten. Hierbij worden eventuele verstoringen en de dijkopbouw zorgvuldig gedocumenteerd.

Vervolgens worden de muren en de vloer van de kelder verwijderd, inclusief de ondergrondse fundamenteën van het huis. Er wordt eerst een vlak direct onder de kelder aangelegd, en er wordt stapsgewijs naar beneden gewerkt, met als uitgangspunt de diepte van de maximale verstoring.

Vervolgens dient de rest van de bouwputten buiten de bestaande bebouwing uitgewerkt te worden. Het vlak dient eerst opnieuw geschaafd te worden (eventueel door de kraanmachine), om opnieuw een duidelijk leesbaar vlak onder ogen te hebben. Vervolgens kan verder worden gewerkt tot in de getijden (geul) afzettingen, behorende tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Walcheren.

In het geval van obstakels op het terrein zoals ondergrondse infrastructuur (kabels), verharding en behoudenswaardige beplanting, kan de ligging van de bouwput worden aangepast in overleg met de bevoegde overheid en/of diens adviseur en de opdrachtgever. Er wordt in ieder geval een septic tank verwacht in het noordoostelijke deel van het gebied, en deze dient tijdens de werkzaamheden verwijderd te worden.

Het veldwerk vindt plaats conform de vigerende versie van de KNA en onderhavig PvE. Vooraf aan het onderzoek zal een conform de vigerende versie van de KNA een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld worden voor de werkzaamheden. Het PvA dient te worden getoetst door de deskundige van het bevoegd gezag.

De te ontgraven bouwputten vormen in principe de begrenzing van de opgravingen qua omvang en diepte. Bij een doorstart dienen aangetroffen sporen wel tot onder de ontgravingsdiepte en buiten het vlak te worden afgewerkt. Tenzij in overleg anders besloten wordt. Ook diepere sporen worden in principe gewoon afgewerkt, tenzij ze tot zeer diep reiken. In dat laatste geval wordt in gezamenlijk overleg tussen de betrokken partijen bepaald worden hoe met deze resten omgegaan moet worden. Afspraken hierover worden schriftelijk vastgelegd.

Verder zijn de in hoofdstuk 6 van het PvE genoemde uitgangspunten van toepassing⁴.

Daarnaast gelden voor de strategie de volgende algemene uitgangspunten:

De aangetroffen waarden worden in principe ex-situ bewaard, conform de waardering na het proefsleuvenonderzoek. Indien behoudenswaardige archeologische resten dieper dan of buiten het aan te leggen vlak doorlopen, dient gekeken te worden of behoud *in situ* door afdekking met bijvoorbeeld zand (minimaal 20 cm) mogelijk is. Indien behoud en bescherming niet mogelijk is, dient het gehele spoor echter opgegraven te worden.

Tijdens het onderzoek zal ter plaatse een overlegmoment met de bevoegde overheid worden georganiseerd, waarbij de resultaten van de archeologische begeleiding onder protocol opgraven zal worden besproken en een besluit voor het veiligstellen van afwijkende archeologische waarden. Indien geen afwijkende archeologische resten worden aangetroffen, zal het plangebied in overleg met de bevoegde overheid kunnen worden vrijgegeven.

Het archeologisch onderzoek zal worden uitgevoerd door personen die voldoen aan de in de KNA 4.1 gestelde bepalingen aan actoren die werkzaamheden in het veld mogen verrichten⁵.

Het veldteam bestaat minimaal uit de volgende personen: een KNA-archeoloog en een veldmedewerker. Het onderzoek staat onder supervisie van een senior KNA-archeoloog.

⁴ Stoll 2023

⁵ SIKB, 2018.

Bij aanvang van het project wordt een toolbox meeting gehouden waarbij zijn de Senior KNA archeoloog, de gemeentelijk archeoloog, de civiele uitvoerder en de opdrachtgever aanwezig om de werkwijze en de werk afspraken goed af te stemmen met elkaar. Hierbij is ook ruimte om de toegankelijkheid van het terrein, eventuele afzettingen, vergunningen en communicatielijnen tijdens het veldwerk te bespreken .

Gedurende het veldwerk wordt minimaal één maal in het veld overlegd met de opdrachtgever (c.q. diens directievoerder) en de (adviseur van de) de gemeente Hoeksche Waard over de onderzoeksresultaten en (eventuele) doorstart tot een opgraving.

Indien tijdens het veldwerk belangwekkende zaken worden aangetroffen die niet in het PvE waren voorzien, vindt tussentijds overleg plaats tussen de opdrachtnemer, de opdrachtgever en de (adviseur van de) de gemeente Hoeksche Waard.

3 Planning

De veldwerkzaamheden worden in juni 2023 door Syntheгра BV uitgevoerd. Er wordt conform het PVE gewerkt dat opgesteld is door Syntheгра⁶. Het PVE is door de gevoegde overheid getoetst en op 15-03-23 goedgekeurd⁷.

4 Vergunningen

Syntheгра verzorgt de onderzoeksmelding. Er wordt vanuit gegaan dat de KLIC-melding is verzorgd door de opdrachtgever. Na afronding van het onderzoek zal Syntheгра B.V. de vereiste vondstmelding in Archis verzorgen.

5 Veiligheidsplan

Zie veldmap

6 Risicoanalyse

In het kader van de veiligheid vormt het werk achter een graafmachine het hoogste risico op letsel. De archeoloog dient echter achter de graafmachine aan te lopen om zijn werk op doeltreffende wijze uit te voeren. Bij werkzaamheden in het verleden heeft de ARBO als enige beperking gesteld dat de mensen die achter de machine werken een goed gekeurde bouwhelm dragen en schoeisel dragen welke is voorzien van stalen zool en neus. Tijdens de werkzaamheden dient er onderling oogcontact te worden gehouden tussen machinist en personen die werken voor de bak van naast de machine. De archeoloog conformeert zich aan de door opdrachtgever vastgestelde veiligheidsvoorschriften op de locatie. Er wordt van uitgegaan dat de opdrachtgever de werkplek dusdanig heeft ingericht en onderhouden, dat er geen risicovolle situaties kunnen ontstaan voor het uitvoerende personeel en derden, de machinist in het bezit is van de juiste geldige papieren en het materiaal recentelijk is gekeurd en voorzien van de nodige certificaten.

Er wordt hier in het noorden van het plangebied een septic tank verwacht. Deze dient te worden verwijderd. Ook is het onderzoek verhinderd door de ligging van het huis tegen een dijk. Hierbij wordt de sloop, zonder het verstoren van de grond, een uitdaging voor de uitvoerder van het slopen. Ook kan de hoge grondwaterstand water overlast veroorzaken. Uiteindelijk zal het graven in het dijklichaam in goed overleg met de eigenaar (waterschap Hollandse Delta) dienen te gebeuren.

⁶ Stoll 2023

⁷ Verwijzing besluit.

Adressenlijst

Opdrachtgever

Kubiek Ruimtelijke Plannen
Kerkewijk 156
3904 JJ Veenendaal
donald@kubiek.nu
06-58833104

Contactpersoon:
Dhr. Donald Meis
donald@kubiek.nu
06-58833104

Uitvoerder

Syntheгра B.V.
Olmenlaan 6 A
088-8181981
info@syntheгра.nl

Bevoegd gezag

Gemeente Hoeksche Waard
Postbus 2003
3260 EA Oud-Beijerland
088-6473647 / 06-45059916

Deskundige namens bevoegd gezag

Mw. C. D. R. Cohen-Stuart
088-6473647 / 06-45059916

Kraan, keet, biobox en materiaal

Via opdrachtgever

RCE 033 421 7421

Levensbedreigende situaties:

(politie, ambulance, brandweer) 112

Politie (niet speed-eisend) 0900-8844

Ziekenhuis 078 654 11 11

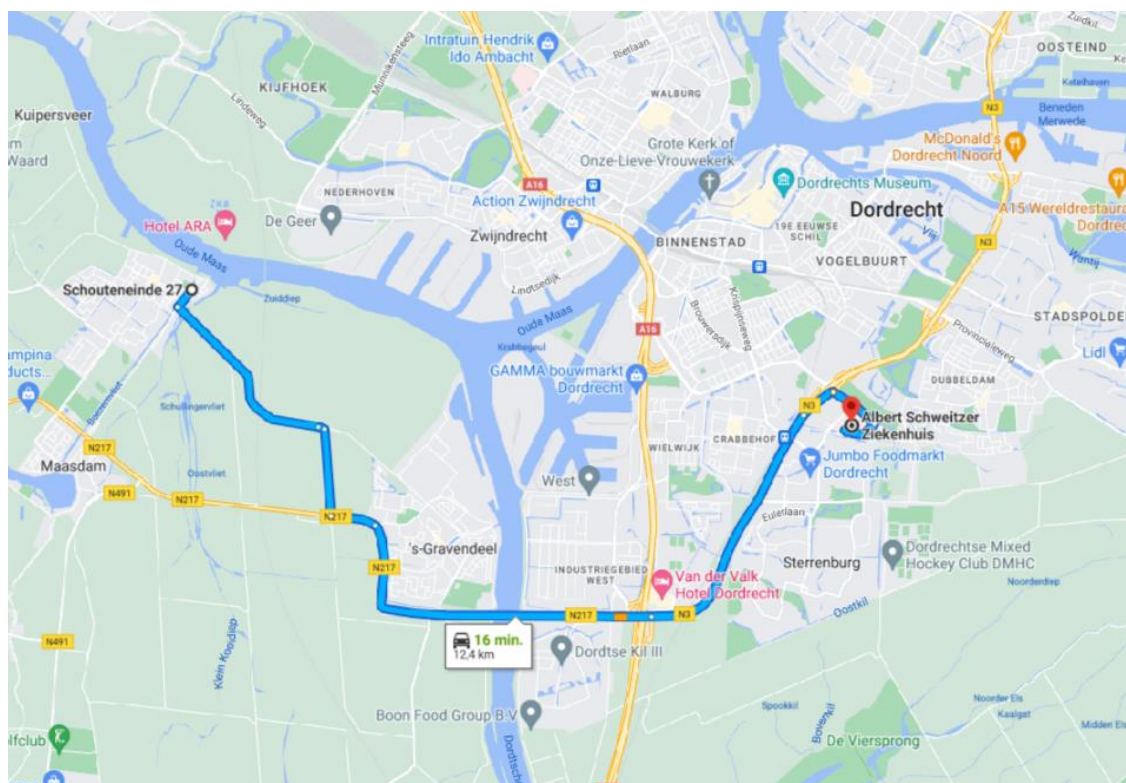
Albert Schweitzer Ziekenhuis
Albert Schweitzerplaats 25
3318 AT Dordrecht

Huisartsenpost 018 657 66 60

Huisartsenpost 't Hellegat
Kerkstraat 26
3286 AK Klaaswaal

Tandarts 078 676 20 20

Mondzorg Binnenmaas
Andromeda 18
3297 VA Puttershoek

Literatuur

Ransijn, S. 2021: *Schouteneinde 27 te Puttershoek. Gemeente Hoeksche Waard. Bureauonderzoek t.b.v. Inventariserend Veldonderzoek, Verkennend booronderzoek*. Synthegra-rapport S210036. Leusden.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer. 2018: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 4.1*. Gouda.

Stevens, F., 2023: *Schouteneinde 27 te Puttershoek, Gemeente Hoeksche Waard. Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven*. Synthegra rapport S210036-B.

Stoll, M., 2023: *Programma van Eisen Puttershoek, Gemeente Hoeksche Waard. Opgraven Landbodems – variant archeologische begeleiding*. Synthegra PvE nummer S220005-C.